

KONSTRUKCJA OCHRONY PRAWNOAUTORSKIEJ NA TŁE PROCESU EUROPEIZACJI PRAWA PRYWATNEGO

Ewa Laskowska

MONOGRAFIE

Wolters Kluwer

POLECAMY W SERII:

**PRAWNA REGULACJA KOMERCJALIZACJI WŁASNOŚCI
INTELEKTUALNEJ PUBLICZNYCH SZKÓŁ WYŻSZYCH**

MAREK SALAMONOWICZ

PATENTOWANIE GENÓW LUDZKICH

JULIA STANEK

**WYKORZYSTYWANIE PRZEZ PRASĘ UTWORÓW CHRONIONYCH
PRAWEM AUTORSKIM.**

WYJĄTKI, WYŁĄCZENIA I OGRANICZENIA

GRZEGORZ PACEK

PRAWO NOWYCH TECHNOLOGII. WYBRANE ZAGADNIENIA

KATARZYNA CHAŁUBIŃSKA-JENTKIEWICZ,
MIROSŁAW KARPIUK

**GRANICE WOLNOŚCI WYPOWIEDZI PRZEDSTAWICIELI
ZAWODÓW PRAWNICZYCH**

REDAKCJA NAUKOWA ARTUR BIŁGORAJSKI

PRAWNA OCHRONA FORMATÓW TELEWIZYJNYCH

ZBIGNIEW PINKALSKI

**OCHRONA PROGRAMÓW KOMPUTEROWYCH W PRAWIE
WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ W UNII EUROPEJSKIEJ**

KAROLINA SZTOBRYN

**PRAWO WŁAŚCIWE DLA DOBREGO IMIENIA
OSOBY FIZYCZNEJ I JEGO OCHRONY**

JUSTYNA BALCARCZYK

**WYŁĄCZENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNOPRAWNEJ
DOSTAWCÓW USŁUG SIECIOWYCH ZA TREŚCI UŻYTKOWNIKÓW**

DARIA KATARZYNA GĘSICKA

OCHRONA DANYCH OSOBOWYCH W UNII EUROPEJSKIEJ

MARIUSZ KRZYSZTOFEK

STATUS PRAWNY DZIENNIKARZA

REDAKCJA NAUKOWA WOJCIECH LIS

**CYWILNOPRAWNA OCHRONA WIZERUNKU OSÓB POWSZECHNIE
ZNANYCH W DOBIE KOMERCJALIZACJI DÓBR OSOBISTYCH**

JOANNA SIEŃCZYŁO-CHLABICZ, JOANNA BANASIUK

KONSTRUKCJA OCHRONY PRAWNOAUTORSKIEJ NA TLE PROCESU EUROPEIZACJI PRAWA PRYWATNEGO

Ewa Laskowska

MONOGRAFIE

Stan prawny na 1 lutego 2016 r.

Redakcja serii

Janusz Barta

Ryszard Markiewicz

Alicja Pollesch

Wydawca

Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Łamanie

Wolters Kluwer

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ
Więcej na www.legalnakultura.pl
POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2016

ISBN 978-83-8092-137-5

ISSN 1897-4392

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 19

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Podziękowania / 11

Wykaz skrótów / 13

Wprowadzenie / 17

Rozdział 1

Założenia i podstawy ochrony prawnoautorskiej / 23

1. Założenia koncepcyjne ochrony prawnoautorskiej / 23
 - 1.1. Modele systemowe prawa autorskiego / 23
 - 1.2. System kontynentalny / 25
 - 1.3. System anglosaski prawa autorskiego / 35
 - 1.4. Wnioski / 42
2. Podstawy europejskie ochrony prawnoautorskiej / 44
 - 2.1. Ograniczenie tematu / 44
 - 2.2. Prawo pierwotne i wtórne UE / 45
 - 2.3. Orzecznictwo TSUE / 53

Rozdział 2

Model ochrony prawnoautorskiej w systemie polskim / 63

1. Przyznanie ochrony normatywnej / 63
 - 1.1. Systematyka rozważań / 63
 - 1.2. Podmiot uprawniony – uwagi wprowadzające / 65
 - 1.3. Ustalenie utworu jako zdarzenie faktyczne / 68
 - 1.4. Przesłanki i zakończenie ochrony prawnoautorskiej / 86
2. Zakres ustawowy ochrony autorskich praw osobistych / 87
 - 2.1. Systematyka rozważań / 87
 - 2.2. Podmiot legitymowany czynnie / 88
 - 2.3. Przedmiot ochrony prawnoautorskiej – treść uprawnień osobistych / 94

- 2.4. Autorskie dobro osobiste: więź twórcy z utworem / **97**
 - 2.4.1. Definicja dobra osobistego / **97**
 - 2.4.2. Więź twórcy z utworem / **100**
 - 2.4.3. Ochrona więzi twórcy z utworem jako ochrona dobra osobistego / **108**
 - 2.4.4. Konstrukcja ochrony po śmierci twórcy / **114**
- 2.5. Ochrona autorskiego dobra osobistego (pierwszy poziom ochrony) / **118**
 - 2.5.1. Konstrukcja prawa podmiotowego / **118**
 - 2.5.2. Konstrukcja ochrony w prawie autorskim (art. 16 pr. aut.) / **125**
- 2.6. Treść autorskich praw osobistych / **127**
 - 2.6.1. Prawo do autorstwa utworu / **127**
 - 2.6.2. Prawo do nienaruszalności treści i formy utworu / **130**
 - 2.6.3. Prawo do rzetelnego wykorzystania utworu / **132**
 - 2.6.4. Prawo do nadzoru nad sposobem korzystania z utworu / **134**
 - 2.6.5. Prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu publiczności / **136**
 - 2.6.6. Inne uprawnienia osobiste w ustawie / **137**
 - 2.6.7. Konkluzja wstępna / **139**
- 2.7. Naruszenie praw autorskich osobistych (drugi poziom ochrony) / **142**
 - 2.7.1. Wprowadzenie / **142**
 - 2.7.2. Strona przedmiotowa naruszenia / **144**
 - 2.7.2.1. Czyn ludzki / **144**
 - 2.7.2.2. Bezprawność / **146**
 - 2.7.2.3. Skutkowy charakter normy art. 78 pr. aut. / **148**
 - 2.7.2.4. Pojęcie „naruszenia” (praw osobistych i majątkowych) / **152**
 - 2.7.2.5. Bezpośrednie naruszenie / **160**
 - 2.7.2.6. Pośrednie naruszenie / **164**
 - 2.7.2.6.1. Uwagi ogólne / **164**
 - 2.7.2.6.2. Podżeganie / **168**
 - 2.7.2.6.3. Pomocnictwo / **171**
 - 2.7.2.7. Zagrożenie naruszeniem autorskich praw osobistych / **180**

2.7.3. Katalog roszczeń i strona podmiotowa /	182
3. Zakres ustawowy ochrony autorskich praw majątkowych /	185
3.1. Wprowadzenie /	185
3.2. Podmiot legitymowany czynnie /	188
3.3. Treść autorskich praw majątkowych /	191
3.3.1. Podstawowe konstrukcje treści praw autorskich majątkowych /	191
3.3.2. Prawo do korzystania z utworu /	197
3.3.3. Prawo do rozporządzania utworem /	219
3.3.4. Prawo do wynagrodzenia /	226
3.4. Naruszenie praw autorskich majątkowych /	238
3.4.1. Wprowadzenie /	238
3.4.2. Strona przedmiotowa naruszenia /	240
3.4.2.1. Czyn ludzki /	240
3.4.2.2. Bezprawność /	241
3.4.2.3. Definicja „naruszenia” praw /	244
3.4.2.4. Naruszenie autorskich praw majątkowych a odpowiedzialność deliktowa /	249
3.4.2.5. Naruszenie pośrednie autorskich praw majątkowych /	253
3.4.2.5.1. Podżeganie /	254
3.4.2.5.2. Pomocnictwo /	255
3.4.2.5.3. Świadome skorzystanie z naruszenia /	258
3.4.3. Podsumowanie naruszenia pośredniego /	263
3.4.4. Ochrona zabezpieczeń technicznych /	264
3.4.5. Strona podmiotowa i charakter roszczeń /	281

Rozdział 3

Ocena konstrukcji ochrony prawnoautorskiej: wnioski oraz propozycje *de lege ferenda* / 303

1. Dualistyczna konstrukcja ochrony prawnoautorskiej /	303
2. Europeizacja ochrony prawnoautorskiej /	306
3. System ochrony uniwersalnej /	309
4. Konstrukcja ochrony interesów idealnych /	312
5. Model własnościowy a monopol prawnoautorski /	314

6. Model prawa na dobrach niematerialnych – ocena końcowa
i wnioski na przyszłość / **322**

Bibliografia / **329**

Wykaz orzecznictwa / **347**

Podziękowania

Niniejsza publikacja stanowi zaktualizowaną i rozszerzoną wersję rozprawy doktorskiej obronionej w czerwcu 2015 r. na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nie powstałaby jednak, gdyby nie pomoc mojego promotora, pana prof. Ryszarda Markiewicza, który nie tylko przekazywał bezcenne uwagi i spostrzeżenia, motywował do dalszych prac i rozwoju, ale przede wszystkim był mi wsparciem przez cały okres studiów doktoranckich. Dziękuję również recenzentom: pani prof. Aurelii Nowickiej oraz panu prof. Wojciechowi Kowalskiemu, za bardzo wnikliwe uwagi i wskazówki, które pomogły w zredagowaniu ostatecznej wersji niniejszego opracowania. Serdeczne podziękowania kieruję do pani dr Sybilli Stanisławskiej-Kloc za wskazówki, motywację do pracy i wprowadzenie do pracy naukowej, do pani Ewy Wojtyły za pomoc w redakcji oraz do Grzegorza Mani za wsparcie i wszystkie krytyczne dyskusje w trakcie pisania pracy.

Praca powstała w wyniku realizacji projektu badawczego o nr 2012/05/N/HS5/01633 finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

Ewa Laskowska

Wykaz skrótów

Akty prawne

BGB	Bürgerliches Gesetzbuch (niemiecki kodeks cywilny) z dnia 18 sierpnia 1896 r.
dyrektywa 2004/48/WE	dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz. Urz. UE L 157 z 30.04.2004, s. 45; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 2, s. 32)
dyrektywa o społeczeństwie informacyjnym	dyrektywa 2001/29/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 maja 2001 r. w sprawie harmonizacji niektórych aspektów praw autorskich i pokrewnych w społeczeństwie informacyjnym (Dz. Urz. UE L 167 z 22.06.2001, s. 10; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 17, t. 1, s. 230, z późn. zm.)
dyrektywa o utworach osieroconych	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/28/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie niektórych dozwolonych sposobów korzystania z utworów osieroconych (Dz. Urz. UE L 299 z 27.10.2012, s. 5)
Karta	Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej z dnia 14 grudnia 2007 r. (Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 391, z późn. zm.)

	k.c.	ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121 z późn. zm.)
	k.k.	ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553 z późn. zm.)
konwencja berneńska		Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z dnia 9 września 1886 r. (Dz. U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474, zał.)
	k.z.	rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1933 r. – Kodeks Zobowiązań (Dz. U. Nr 82, poz. 598 z późn. zm.)
pr. aut., ustawa z 1994 r.		ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
	TFUE	Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 47 z późn. zm.)
traktat lizboński		Traktat z Lizbony zmieniający Traktat o Unii Europejskiej i Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską podpisany w Lizbonie dnia 13 grudnia 2007 r. (Dz. Urz. UE C 306 z 17.12.2007, s. 1)
	TRIPS	Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej, załącznik nr 1 do obwieszczenia Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 12 lutego 1996 r. w sprawie publikacji załączników do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Handlu (WTO) (Dz. U. Nr 32, poz. 143)
	TUE	Traktat o Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz. Urz. UE C 326 z 26.10.2012, s. 13 z późn. zm.)
	UrhG	niemiecka ustawa o prawie autorskim z dnia 9 września 1965 r., BGBl. I, s. 1273
ustawa z 1926 r.		ustawa z dnia 29 marca 1926 r. o prawie autorskim (tekst jedn.: Dz. U. z 1935 r. Nr 36, poz. 260 z późn. zm.)

ustawa z 1952 r. ustawa z dnia 10 lipca 1952 r. o prawie autorskim
(Dz. U. Nr 34, poz. 234 z późn. zm.)

Czasopisma, publikatory i inne

Apel.-W-wa	Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
BGH	Bundesgerichtshof
BGHZ	Entscheidungssammlung des Bundesgerichtshofs
Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
BVerfG	Bundesverfassungsgericht
BVerfGE	Entscheidungssammlung des Bundesverfassungsgerichts
CR	Computer und Recht
EIPR	European Intellectual Property Review
GRUR	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht
GRUR Int.	Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht. Auslands- und Internationaler Teil
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
KZS	Krakowskie Zeszyty Sądowe
M. Praw.	Monitor Prawniczy
MMR	Multimedia und Recht
NJW	Neue Juristische Wochenschrift
NP	Nowe Prawo
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
OSA	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izby Cywilnej, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

OSNKW	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OSP	Orzecznictwo Sądów Polskich
OSPiKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych
OTK-A	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego; zbiór urzędowy, Seria A
PiP	Państwo i Prawo
PNUŚ	Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego
PPH	Przegląd Prawa Handlowego
Prok. i Pr.-wkł.	Prokuratura i Prawo, wkładka
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
RPEiS	Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny
SA	sąd apelacyjny
SC	Studia Cywilistyczne
St. Iur.	Studia Iuridica
SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TPP	Transformacje Prawa Prywatnego
TSUE	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dawniej ETS – Europejski Trybunał Sprawiedliwości)
UFITA	Archiv für Urheber-, Film-, Funk- und Theaterrecht
WIPO	Światowa Organizacja Własności Intelektualnej
WSA	wojewódzki sąd administracyjny
ZNUJ PPWI	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Prawa Własności Intelektualnej
ZNUJ PWiOWI	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wynalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej
ZUM	Zeitschrift für Urheber- und Medienrecht

Wprowadzenie

Gdyby wskazać jedną z dziedzin prawa, której rozwój znacznie przekroczył zakładane na początku ramy koncepcyjne całej instytucji i obecnie zmierza w nieokreślonym kierunku, wpływając istotnie na cały system gospodarczy, byłoby to prawo autorskie. Początkowo wprowadzone przede wszystkim w odniesieniu do dzieł drukowanych, następnie objęło programy komputerowe (choć przy poważnej dyskusji i krytyce doktryny prawniczej), współcześnie natomiast mierzy się z problemem już nie tylko tego, czym jest utwór jako przedmiot szczególnej ochrony normatywnej, ale moim zdaniem przede wszystkim z kwestią odpowiedniego wyważenia interesów wszystkich uczestników obrotu prawnego i rozwojem nowych technologii. Jak bowiem dostosować (i czy w ogóle jest to możliwe?) dotychczasowe założenia koncepcyjne prawa autorskiego w kontekście nowych form eksploatacji utworu, które być może łączą się z zyskiem usługodawców internetowych, ale umożliwiają jednocześnie korzystanie z dobra intelektualnego przez użytkowników końcowych, na co ustawodawca zezwala w ramach odpowiednich instytucji prawnych? W jaki sposób należy sformułować zasady odpowiedzialności prawnoautorskiej za naruszenia w sieci internetowej lub za pośrednictwem portali społecznościowych? Moim zdaniem dla udzielenia odpowiedzi na te pytania i wiele innych powiązanych z nimi należy najpierw spojrzeć na to, jak model ochrony prawa autorskiego został skonstruowany i w którym miejscu można go umieścić w ramach systemu prawnego.

Temat niniejszego opracowania dotyczy koncepcji systemu ochrony prawnoautorskiej. Zakłada on weryfikację teoretycznych modeli ochrony dobra intelektualnego w kontekście znanych już instytucji normatywnych: systemu

ochrony dobra osobistego, prawa podmiotowego, systemu właścicielskiego, koncepcji monopolu prawnego oraz ochrony w razie dokonanego naruszenia. Tylko pozornie zakwalifikowanie ochrony prawnoautorskiej pozostaje bez znaczenia praktycznego. Przykładowo przyjęcie stanowiska, że system ochrony prawnoautorskiej w istocie opiera się na konstrukcji właścicielskiej, będzie implikować stosowanie w odpowiednim zakresie postanowień prawa rzeczowego przy odtwarzaniu przesłanek odpowiedzialności za naruszenie praw autorskich majątkowych. W związku z tym konieczne było, moim zdaniem, podjęcie próby odpowiedzi na pytanie, jak skonstruowana została ochrona prawnoautorska, do jakich instytucji normatywnych prawa cywilnego sięga oraz w jakim zakresie odpowiada założeniom ustawodawcy i pełni przewidziane przez niego funkcje. W kontekście znaczącego wpływu norm prawa europejskiego na rozwój systemu krajowego, jak i coraz częściej dyskutowanego w literaturze polskiej orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zwłaszcza w odniesieniu do ochrony interesów majątkowych uprawnionych, rozszerzyłam temat o kontekst europeizacji prawa prywatnego. Przez samo pojęcie europeizacji rozumiem wielopłaszczyznowy proces internacjonalizacji pewnych zagadnień (elementów) wspólnych dla określonej dziedziny¹, zaś w odniesieniu do prawa prywatnego oznaczać to będzie proces harmonizacji pewnych reguł, instytucji i rozwiązań normatywnych prawa prywatnego w systemie Unii Europejskiej i państwach członkowskich. Używam tego pojęcia zamiast terminu „harmonizacja” świadomie i w celu uniknięcia nawiązania do określonych skutków prawnych, jakie prawodawca europejski wiąże z procesem implementacji rozwiązań dyrektyw unijnych do systemów prawnych państw członkowskich. Słusznie jednak zwróciła mi uwagę pani prof. A. Nowicka, że użycie tego sformułowania może budzić wątpliwości z uwagi na ograniczenie materiału badawczego wyłącznie do norm prawa UE. Precyzyjna byłaby zamiana tego słowa na „unifikację”. Wydaje mi się jednak, że pojęcie europeizacji nawiązuje dobrze do dorobku literatury polskiej i zagranicznej, w szczególności rozważań poświęconych ewolucji ochrony konsumenckiej na poziomie unijnym, a także może odzwierciedlać niezależną od unijnej tendencję do wprowadzania reguł normatywnych obowiązujących w innych porządkach prawnych

¹ K. Wach, *Europeizacja i jej kontekst*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie 2011, nr 852, s. 34; K. Howell, *Developing Conceptualizations of Europeanization and European Integration: Mixing Methodologies*, ESRC Seminar 1 / UACES Study Group 2, dostęp elektroniczny pod adresem: <http://aei.pitt.edu/1720/1/Howell.pdf>.

do polskiej dyskusji w prawie autorskim. Niemniej jednak rację miała moja recenzentka, dlatego też, dla uniknięcia tego zarzutu, rozważania starałam się również rozszerzyć o kwestie ochrony prawnoautorskiej poza samo prawo UE.

Jak słusznie zwrócono uwagę w trakcie obrony dysertacji doktorskiej, początkowo wybrana tematyka pracy („Model ochrony prawnoautorskiej na tle procesu europeizacji prawa prywatnego”) mogłaby sugerować aprioryczne stwierdzenie, że na płaszczyźnie unijnej można już odtworzyć jakiś system ochrony odnoszący się do prawa autorskiego. Dla uniknięcia wątpliwości, bez dokładnej analizy wskazanych zagadnień, temat ten został nieco zmodyfikowany, zaś rozważania w tym zakresie zostały uzupełnione o wskazówki komentatorów.

Podejmowana tematyka wymusza sformułowanie pewnych hipotez i przedstawienie pytań badawczych, koniecznych do przyjęcia pewnego punktu wyjścia i bardziej szczegółowych rozważań dogmatycznoprawnych. W dalszej części pracy zostały zatem przyjęte następujące założenia:

1. Przy opisie koncepcji rozwiązań autorskich założyłam podział na system dualistyczny i monistyczny jako dwa zasadnicze rodzaje konstrukcji prawa autorskiego w różnych porządkach prawnych, przedstawiając główne właściwości obu z nich.
2. W odniesieniu do analizy prawa europejskiego przyjęłam założenie, że pewne cechy modelu polskiego mogą wynikać z już wykształconych przez prawodawcę unijnego koncepcji normatywnych. Założyłam również, że kształt przyjętych regulacji europejskich musi być interpretowany przez pryzmat norm kompetencyjnych organów legislacyjnych, które odnoszą się przede wszystkim do kryteriów ekonomicznych i gospodarczych (np. rynku wspólnego jako celu, którego osiągnięcie ma być umożliwione przez stosowanie wprowadzanych postanowień dyrektyw).
3. Przyjmuję za punkt wyjścia interpretację polskiej regulacji prawnoautorskiej w kontekście postanowień powszechnego prawa cywilnego, w szczególności norm odnoszących się do konstrukcji ochrony dobra osobistego, prawa deliktów oraz prawa własności (prawa rzeczowego).
4. Kompletny i prawidłowy opis całokształtu modelu ochrony prawnoautorskiej zakłada w pierwszej kolejności przedstawienie treści uprawnień, które chronione są w art. 78 i 79 pr. aut.

5. Zgodnie z treścią literalną ustawy przyjmuję również, że mamy do czynienia z więcej niż jednym autorskim prawem majątkowym².

Punktem wyjścia do oceny konstrukcji ochrony prawnoautorskiej jest stwierdzenie, że jej opis wymusza w pierwszej kolejności analizę jej przedmiotu. Rzutuje to oczywiście na schemat rozważań. Całość podzielona została zatem na trzy części. Pierwsza poświęcona została opisowi teoretycznych i koncepcyjnych założeń prawa autorskiego. Następnie przedstawiam podstawy koncepcyjne systemu prawa autorskiego, obrazując je na przykładach rozwiązań anglosaskich i kontynentalnych oraz teorii monistycznej i dualistycznej prawa autorskiego. Trzeci rozdział poświęcam analizie postanowień europejskich, które mogą wpływać na kształt koncepcji ochrony prawnoautorskiej. Całość zakończona jest wstępnym podsumowaniem oraz zestawieniem hipotez niezbędnych dla dalszej analizy dogmatycznoprawnej. Druga część poświęcona jest polskiej regulacji. W rozdziale otwierającym zostały przedstawione rozważania, które odnoszą się do zagadnienia rozpoczęcia i zakończenia ochrony prawnoautorskiej. Weryfikuję tutaj zakres uprawnień przyznawanych przez ustawodawcę polskiego w kontekście systemu ochrony uniwersalnej i partykularnej praw własności intelektualnej. Następnie, przyjmując rozwiązanie polegające na dualistycznym systemie prawa autorskiego, przechodzę do analizy dogmatycznoprawnej modelu ochrony autorskich praw osobistych. Podkreślam, że z uwagi na przyjęte założenie badawcze dokładny opis systemu ochrony wymaga w pierwszej kolejności wskazania tego, jak uregulowany został przedmiot tej ochrony oraz komu taka ochrona zostaje przyznana. Stąd też rozważania rozpoczyna opis zagadnień związanych z podmiotem legitymowanym czynnie w razie naruszenia autorskich praw osobistych, następnie przechodzę do weryfikacji przedmiotu ochrony, aby zakończyć analizę na konstrukcjach ochronnych przewidzianych w art. 78 pr. aut. Podobny schemat rozważań zastosowałam w następnym rozdziale pracy, poświęconym modelowi ochrony autorskich praw majątkowych i art. 79 pr. aut. Trzecia część opracowania składa się z wniosków wynikających z przeprowadzonych rozważań oraz opisu modelu ochrony prawnoautorskiej w takim porządku, w jakim przedstawiane były poszczególne elementy składające się na analizę. Opracowanie zamyka

² Stanowisko przeciwne wydaje się prezentować A. Nowak-Gruca, *Cywilnoprawna ochrona autorskich praw majątkowych w świetle ekonomicznej analizy prawa*, Warszawa 2013, s. 82.

podsumowanie i ocena końcowa modelu ochrony prawnoautorskiej wraz z wnioskami *de lege ferenda*.

Zastosowaną w niniejszym opracowaniu metodą badawczą jest analiza dogmatycznoprawna konkretnych instytucji prawnych konstrukcji ochrony prawnoautorskiej (metoda formalno-dogmatyczna). W ograniczonym zakresie, związanym z procesem europeizacji prawa autorskiego, skorzystałam również z metody komparatystycznej dla zobrazowania różnic i sposobów ukształtowania poszczególnych instytucji prawnych w innych systemach prawa kontynentalnego i anglosaskiego. Dodatkowo, z uwagi na właściwość prawa unijnego, którego instytucje mają być implementowane w każdym z porządków prawnych państw członkowskich, przy analizie poszczególnych norm posługuję się przede wszystkim wykładnią systemowo-funkcjonalną, mniejszą wagę przykładając do literalnego brzmienia regulacji. Wynika to również z problemów związanych z niekonsekwentnym tłumaczeniem tekstów prawnych na języki ojczyste państw członkowskich. W każdym jednak wypadku staram się uzasadniać przyjmowane stanowisko na podstawie treści i argumentacji orzeczeń TSUE. Całość literatury i orzecznictwa gromadzona była przeze mnie w czasie studiów doktoranckich oraz podczas kwerend bibliotecznych w Niemczech i we Włoszech. Cytowane w pracy strony internetowe odwiedzane były w lipcu i sierpniu 2014 r., chyba że inaczej zostało wskazane w odpowiednim przypisie bibliograficznym.

W ramach wstępu oraz dla uniknięcia wątpliwości wskazuję, że zdaję sobie sprawę, iż każdy model teoretycznoprawny stanowi tylko „wartość pomyślaną”³, którą trudno implementować do rzeczywistości prawnej. Wydaje mi się jednak, że każda kwalifikacja prawna instytucji ochronnej w kontekście modelu własnościowego, modelu monopolu prawnego czy też konstrukcji deliktowych łączy się z określonymi w danej koncepcji konsekwencjami, zaś każde odstępstwo od przyjętych założeń wymusza szczególne uzasadnienie dla swojego istnienia. Ponadto opracowanie i opis ochrony prawnoautorskiej może stanowić punkt wyjścia do dalszych rozważań nad przyszłością i kierunkiem rozwoju prawa na dobrach niematerialnych, zwłaszcza na płaszczyźnie europejskiej.

³ E. Traple, *Ustawowe konstrukcje w zakresie majątkowych praw autorskich i obrotu nimi w dobie kryzysu prawa autorskiego*, Kraków 1990, s. 137, która powołuje się na A. Trollera (przypis nr 12).

Rozdział 1

Założenia i podstawy ochrony prawnoautorskiej

1. Założenia koncepcyjne ochrony prawnoautorskiej

1.1. Modele systemowe prawa autorskiego

W literaturze przedmiotu dokonuje się rozróżnienia tzw. systemu *copyright*, uzależniającego przyznanie ochrony prawnoautorskiej od dokonania pewnych czynności formalnych, i systemu *droit d'auteur*, w którym punktem wyjściowym do konstrukcji przyznających uprawnienia oraz ochronę ustawową są interesy osobiste (duchowe, moralne) autora⁴, a w dalszej kolejności – interesy ekonomiczne. Różnice między wskazanymi systemami konstrukcji prawa autorskiego są jednak znacznie bardziej rozbudowane. W ramach drugiego ze wskazanych systemów dokonuje się podziału wewnętrznego pod względem przyjętego rozwiązania koncepcyjnego na model monistyczny (w którym prawa autorskie stanowią jedną, nierozzerwalną wiązkę uprawnień) i na model dualistyczny (z ustawowym podziałem między prawa osobiste i prawa majątkowe, które są od siebie niezależne). Każdy z wymienionych systemów zupełnie inaczej kształtuje instytucje ochronne, dlatego też w ramach opisu założeń i źródeł regulacji wprowadzonej w systemie polskim konieczne jest zaprezentowanie pewnych koncepcji oraz ich konsekwencji dla określonych instytucji prawnych.

Dla uniknięcia dalszych wątpliwości, jakie mogą powstać w razie nieprawidłowego korzystania z terminologii, przyjmę na potrzeby dalszych rozważań odpowiednie pojęcia dla opisu poszczególnych modelowych konstrukcji

⁴ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, Warszawa 2013, s. 19.

prawa autorskiego. Jako „system *copyright*” określane są co prawda modele konstrukcyjne ochrony prawnoautorskiej głównie w Stanach Zjednoczonych oraz Kanadzie, w których to modelach początkowo wymaganym elementem proceduralnym dla przyznania ochrony ustawowej były rejestracja utworu lub też zamieszczenie tzw. noty *copyright*owej na utworze lub w treści utworu, jednak nie stanowią one jedynych przykładów krajów, które korzystają z takich lub podobnych rozwiązań legislacyjnych. Dlatego też przyjmę w dalszej pracy określenie „system angloamerykański” (zamiennie ze sformulowaniem „system *common law*” lub „system anglosaski”), przez które będę rozumieć rozwiązania stosowane w Stanach Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Kanadzie, Nowej Zelandii i Australii – tj. tych krajach, w których (początkowo) nie była uwzględniana ochrona praw osobistych twórcy. W odróżnieniu od tego modelu przyjęty zostanie dalej termin „system kontynentalny”, uwzględniający prawodawstwo Francji, Niemiec, Polski i innych krajów europejskich, które wprowadzają rozwiązania uwzględniające w różnej formie ochronę interesów osobistych twórcy. Ponadto opisany zostanie podział stosowany w literaturze przedmiotu dla rozróżnienia konstrukcji dualistycznej i monistycznej ochrony praw autorskich⁵.

System angloamerykański i kontynentalny różniło przyznanie normatywnej ochrony interesom idealnym twórcy. W literaturze angielskiej i amerykańskiej wskazywano w związku z tym na argumenty przemawiające przeciwko wprowadzeniu ochrony autorskich praw osobistych. Do prawidłowej systematyki pracy oraz opisu konstrukcji polskiego rozwiązania konieczne będzie zatem rozpoczęcie analizy od kształtu i uzasadnienia systemu kontynentalnego, po to, aby w dalszej części możliwe było odniesienie się do zastrzeżeń podnoszonych na gruncie systemu angloamerykańskiego.

⁵ Na marginesie należy wspomnieć także, że przyjęte założenia terminologiczne wynikają również z problematyki językowej. System *copyright* w istocie bowiem oznacza prawo autorskie przyjęte w Stanach Zjednoczonych, niekoniecznie odpowiada natomiast prawodawstwu Wielkiej Brytanii. Z kolei system *droit d'auteur* jednoznacznie kojarzy się z systemem francuskim, mimo że teoretycznie powinien on również wskazywać na model niemiecki. Stąd też, dla podkreślenia z jednej strony uniwersalnego rozpatrywania modelu kontynentalnego z anglosaskim, przyjęte zostało uogólnienie terminologiczne, z drugiej zaś – z uwagi na dalszą analizę różnic między systemem niemieckim i francuskim – do uniknięcia wątpliwości konieczne było wprowadzenie trzeciego pojęcia wspólnego dla obu przykładów („system kontynentalny” obejmuje zarówno kraje niemieckie, jak i francuskie).

1.2. System kontynentalny

Źródła regulacji systemu kontynentalnego można znaleźć w uzasadnieniu filozoficznym prawa autorskiego⁶: w koncepcjach utylitarnych, prawnonaturalnych czy w filozofii I. Kanta⁷. W pierwszej kolejności jako zwolennik regulacji autorskiej określany jest zwykle J. Locke, który argumentował o konieczności przyznania „prywatnej własności” efektem pracy fizycznej i intelektualnej człowieka⁸. Choć nie odwoływał się wprost do prawa autorskiego⁹, przyznanie takiej „prywatnej własności” nad wytworem własnej pracy człowieka mogło, jego zdaniem, przysporzyć społeczeństwu motywacji do dalszych działań, a także stanowić źródło ogólnych korzyści naukowych i społecznych¹⁰. Dla koncepcji J. Locke’a punktem wyjścia rozważań była teoria prawa naturalnego, która doszukiwała się legitymacji i podstawy bezwzględnego obowiązywania prawa w źródle boskim lub w naturze człowieka¹¹. Autor wychodził z założenia, że skoro jednostka korzysta z darów czy talentów, jakimi została obdarzona, wyniki jej pracy powinny należeć tylko do niej¹². Konieczność wprowadzenia normatywnej ochrony prawnoautorskiej podkreślana była również przez G. Hegla, który wskazywał, że własność, w tym autorska, stanowi ekspresję osobowości samego autora¹³. Prawo autorskie „materializuje” część talentów, właściwości samego twórcy,

⁶ Szczegółowe opisy rozwoju filozoficznego uzasadnienia prawa na dobrach niematerialnych, w tym prawa autorskiego, można znaleźć w opracowaniach: J. Hughes, *The Philosophy of Intellectual Property*, Georgetown University Law Center and Georgetown Law Journal 1988, no 77, s. 287 i n. (dostępne również na stronie internetowej autora: <http://www.justinhughes.net/docs/a-ip01.pdf>); P. Drahos, *A Philosophy of Intellectual Property*, Dartmouth 1996, s. 13–229.

⁷ J. Barta, R. Markiewicz, *Prawo autorskie*, 2013, s. 18.

⁸ J. Locke, *Dwa traktaty o rządzie*, Warszawa 1992; zob. również M. Kramer, *John Locke and the origins of private property. Philosophical explorations of individualism, community and equality*, Cambridge 2004; J. Waldron, *The Right to Private Property*, Oxford 1988, s. 137 i n.; zob. również L. Zemer, *The Idea of Authorship in Copyright*, Hampshire 2007, s. 44–45.

⁹ P. Drahos, *A Philosophy...*, s. 41–68.

¹⁰ Tamże; J. Waldron, *The Right to Private...*, s. 137 i n. (filozofia Locke’a) oraz 423–446 (argumentacja J. Waldrona).

¹¹ S. Buckle, *Prawo naturalne (w:) Przewodnik po etyce*, red. P. Singer, Warszawa 1992, s. 199–213.

¹² J. Locke, *Dwa traktaty...*, s. 180–182; zob. również C. Walsh, *The justifications underlying personality rights*, Entertainment Law Review 2013, no 24 (1), s. 18–20; C.R. Rigamonti, *Geistiges Eigentum als Begriff und Theorie des Urheberrechts*, Baden-Baden 2001, s. 18.

¹³ G.W.F. Hegel, *Zasady filozofii prawa*, Warszawa 1969, s. 41–45; zob. również J. Hughes, *The Philosophy...*; C. Walsch, *The justifications...*, s. 20.

natomiast nikt oprócz niego nie może posiadać uniwersalnego elementu drugiej osoby¹⁴. W podobnym kierunku wypowiadał się również I. Kant, który podkreślał, że „naturalnym obowiązkiem” każdego odbiorcy jest uznanie autorstwa tej osoby, która stworzyła dzieło¹⁵. W obu tych ujęciach jak najbardziej uzasadnione wydaje się wprowadzenie ochrony interesów autorskich majątkowych i osobistych¹⁶. Alternatywnym uzasadnieniem jest argumentacja, że jej wprowadzenie będzie motywować każdego obywatela do podjęcia działań twórczych, z których efektów będzie korzystać całe społeczeństwo. Takie stanowisko charakterystyczne jest dla przedstawicieli nurtów utylitarnych¹⁷. W tym ujęciu prawo autorskie ma zatem spełniać funkcję społeczną oraz zabezpieczać interesy majątkowe i osobiste jednostki, która przyczyniła się do stworzenia utworu¹⁸. W literaturze można znaleźć również uzasadnienie prawa autorskiego w kontekście teorii tzw. bezpodstawnego wzbogacania się¹⁹. Zdaniem niektórych byłoby słusnościowo nieuzasadnione, gdyby nie przyznać ochrony prawnoautorskiej rezultatom pracy naukowej, badawczej czy kulturowej, z których mogłyby korzystać osoby niezaangażowane w cały wysiłek intelektualny. W nawiązaniu do koncepcji Hegla i Kanta wskazuje się, że rezultat działalności twórczej zawsze nosi piętno osobowości twórcy, dlatego też konieczne jest zabezpieczenie jego interesów osobistych związanych z eksploatowanym utworem. Na

¹⁴ G.W.F. Hegel, *Zasady...*, s. 49.

¹⁵ I. Kant, *Of the Injustice of Counterfeiting Books* (w:) tenże, *Essays and Treatises on Moral, Political and Various Philosophical Subjects* London 1798, s. 229–230, za: P.S. Menell, *Intellectual Property: General Theories* (w:) *Encyclopedia of Law and Economics*, ed. B. Bouckaert, G. De Geest, dostęp elektroniczny pod adresem: <http://encyclo.findlaw.com>, s. 157.

¹⁶ Otto v. Gierke odwoływał się do tych koncepcji przy opisie własnej teorii prawa osobistego (niem. *Theorie von Persönlichkeitsrecht*), zob. źródło: Otto v. Gierke, *Deutsches Privatrecht*, Band 1, UFITA 1994, nr 125; zob. również koncepcję i argumentację: J.G. Fichte, *Beweis der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks. Ein Raisonement und eine Parabel*, *Berlinische Monatsschrift* 1793, dodruk UFITA 1987, nr 106, oraz H. Hubmann, *Immanuel Kants Urheberrechtstheorie*, UFITA 1987, nr 106, s. 151–152.

¹⁷ W szczególności J. Bentham i J.S. Milla.

¹⁸ Część tej argumentacji pokrywa się z przedstawionymi rozważaniami poświęconymi ekonomicznej analizie prawa, zob. również R. Cooter, T. Ulen, *Ekonomiczna analiza prawa*, Warszawa 2011, s. 127–130 oraz 144–146.

¹⁹ Ang. *unjust enrichment argument*; zob. P.S. Menell, *Intellectual Property...* (w:) *Encyclopedia...*, ed. B. Bouckaert, G. De Geest, s. 158; S. Stokes, *Digital Copyright. Law and Practice*, Oregon 2014, s. 7; zob. również W.J. Gordon, *On Owning Information: Intellectual Property and the Restitutionary Impulse*, *Virginia Law Review* 1992, no 78, s. 149–281.

marginiesie można również wskazać, że prawo autorskie i jego ochrona stanowiły temat dyskusji w koncepcjach libertariańskich²⁰, sprawiedliwości dystrybutywnej²¹ i innych współczesnych teoriach filozoficznych²².

O ile jednak samo uzasadnienie prawa autorskiego znajduje swoje źródło w wielu nurtach filozoficznych, o tyle już ewentualny rozdział praw majątkowych i osobistych najwidoczniej odzwierciedla się w niemieckiej dyskusji między dwiema teoriami prawa autorskiego: koncepcją praw na dobrach niematerialnych J. Kohlera (*Lehre vom immateriellen Güterrecht*²³) i koncepcją monistyczną E. Ulmera (*monistische Lehre des Urheberrechts*). Wychodząc z założeń J.G. Fichtego²⁴ i G. Hegla, J. Kohler wskazywał, że należy oddzielić treść dzieła od samego jego nośnika. Kupienie książki nie powoduje bowiem, że nabywca staje się autorem utworu²⁵. Prawo to jest zatem prawem do dobra, „które istnieje poza człowiekiem i nie ma fizycznej i materialnej postaci”²⁶. Zdaniem J. Kohlera przedmiotem prawa autorskiego może być tylko dobro intelektualne, które pochodzi od człowieka i znajduje swoje źródło w jego osobowości, jest jednak od niego odrębnym bytem i jest niezależne od samego nośnika (egzemplarza) takiego utworu²⁷. Samo prawo autorskie jest zatem rozumiane jako suma dwóch głównych uprawnień: praw autorskich osobi-

²⁰ P.S. Menell, *Intellectual Property...* (w:) *Encyclopedia...*, ed. B. Bouckaert, G. De Geest, s. 159; T.G. Palmer, *Intellectual Property: A Non-Posnerian Law and Economics Approach*, Hamline Law Review 1989, vol. 12, no 2, s. 261–304 i cyt. tam literatura.

²¹ J. Rawls, *A Theory of Justice*, Cambridge 1971.

²² Przegląd teorii filozoficznych odnoszących się do prawa autorskiego można znaleźć u P.S. Menell, *Intellectual Property...* (w:) *Encyclopedia...*, ed. B. Bouckaert, G. De Geest, s. 130–188, i cyt. tam literaturze; przeglądu takiego dokonuje również P. Drahos, *A Philosophy...*, s. 13 i n.

²³ Określana też jako *Theorie vom Immaterialgüterrecht*, por. M. Reh binder, *Urheberrecht*, München 2008, s. 14; C.R. Rigamonti, *Geistiges Eigentum...*, s. 59; zob. również T. Dreier, *How much 'property' is there in intellectual property?* (w:) *Concepts of Property in Intellectual Property Law*, ed. H.R. Howe, J. Griffiths, Cambridge 2013, s. 119–120.

²⁴ J.G. Fichte, *Beweis der Unrechtsmäßigkeit des Büchernachdrucks...*, s. 155–172.

²⁵ M. Reh binder, *Urheberrecht...*, s. 14.

²⁶ J. Kohler, *Urheberrecht an Schriftwerken und Verlagsrecht*, Stuttgart 1907, s. 128 i n. oraz 439; C.R. Rigamonti, *Geistiges Eigentum...*, s. 58–59. Zagadnienie rozdzielnosci prawa autorskiego i nośnika utworu stanowiło przedmiot rozważań M. Berbericha, *Virtuelles Eigentum*, Tübingen 2010.

²⁷ Tamże; zob. również M. Reh binder, *Urheberrecht...*, s. 15.

stych oraz praw autorskich majątkowych²⁸. U podstaw tego stanowiska leży założenie, że żadna właściwość prawa autorskiego nie zawiera wyłącznie elementów osobistych ani majątkowych, ale składa się z dwóch niezależnych rodzajów komponentów zabezpieczających pozycję prawną autora²⁹. W ten sposób, zdaniem zwolenników tego rozwiązania, wyraźna separacja dwóch głównych uprawnień powinna umożliwiać uniknięcie problemów związanych z nieprzenoszalnością prerogatyw ściśle związanych z osobą twórcy: autorskie prawa majątkowe pomyślane są bowiem jako potencjalny przedmiot obrotu, jednak z uwagi na powiązanie ich z utworem przy ocenie zasad i zakresu komercyjnego korzystania z dzieła nie można nie uwzględnić uprawnień osobistych twórcy³⁰. W tym ujęciu decyzje ściśle ekonomiczne związane z transferem autorskich praw majątkowych w obrocie gospodarczym mogą być podejmowane przez twórcę w kontekście jego istotnych interesów osobistych, ponieważ będą mu przysługiwać odpowiednie instytucje prawne zanegowania niekorzystnych transakcji. Za pośrednictwem zatem dwóch odseparowanych instytucji: praw majątkowych oraz osobistych, zagwarantowana jest z jednej strony ochrona interesów idealnych twórcy, z drugiej zaś możliwość swobodnego przepływu produktów i kapitału w obrocie handlowym. Według J. Kohlera prawidłowym rozwiązaniem byłoby więc wprowadzenie odrębnej ochrony praw majątkowych i osobistych twórcy, przy czym zauważa on również, że „oba rodzaje uprawnień są co prawda w rozmaity sposób ze sobą splecione, ale nie tworzą one jednego prawa, lecz ukształtowane są jako odrębne (instytucje)”³¹.

²⁸ E. Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht*, Berlin–Heidelberg–New York 1980, s. 112–113; J. Kohler, *Das Autorrecht: eine zivilistische Abhandlung; zugleich ein Beitrag zur Lehre vom Eigentum, vom Miteigentum, vom Rechtsgeschäft und vom Individualrecht*, Jena 1880, s. 98–99; A. Troller, *Immaterialgüterrecht (Patentrecht, Markenrecht, Urheberrecht, Muster- und Modelrecht, Wettbewerbsrecht)*, Band 1, Basel und Stuttgart 1968, s. 36–47, 101–103, Band 2, Basel–Stuttgart 1971, s. 779–780; S. Strömholm, *Droit Moral – The International and Comparative Scene from a Scandinavian Viewpoint*, Stockholm Institute for Scandinavian Law 1957–2009, s. 229–230; C.R. Rigamonti, *Geistiges Eigentum...*, s. 60 i 68–69.

²⁹ G. Hansen, *Warum Urheberrecht? Die Rechtfertigung des Urheberrechts unter besonderer Berücksichtigung des Nutzerschutzes*, München 2009, s. 24.

³⁰ Zob. uzasadnienie ustawy niemieckiej, UrhG – BT-Drucks. IV/270, 55; J. Jacob, *Ausschließlichkeitsrechte an immateriellen Gütern: eine kantische Rechtfertigung des Urheberrechts*, Hamburg 2010, s. 144.

³¹ W oryginale: „Beide Rechte sind zwar mannigfach miteinander verklammert, doch bilden sie kein einheitliches Recht, sondern stehen getrennt nebeneinander”, cyt. za: M. Rehinder, *Urheberrecht...*, s. 15.

Implementacja tej konstrukcji do systemu prawnego polega zatem na rozpatrywaniu prawa autorskiego z dwóch perspektyw: obok instytucji *strictae* majątkowych twórcy przysługują bowiem również szczególnego rodzaju uprawnienia osobiste³². Najbardziej zbliżony do powyżej zaprezentowanych założeń jest model francuski oraz szwajcarski³³. W tym pierwszym przypadku francuski kodeks prawa własności intelektualnej³⁴ dokonuje wyraźnego rozróżnienia praw osobistych (*droits moraux*) w art. L121-1 (opisane aż do art. L121-9) i praw o charakterze majątkowym (*droits patrimoniaux*), których regulacja znajduje się w następnym rozdziale ustawy (art. L122-1–L122-12). Co ciekawe, sztywna separacja uprawnień personalnych od majątkowych w kodeksie francuskim spowodowała, że w odniesieniu do tych drugich regulacja jest znacznie bardziej rozbudowana i szczegółowa, a w niektórych punktach nawet powtarzająca analogiczną regulację w odniesieniu do praw osobistych³⁵. Uprawnienia o charakterze osobistym sprecyzowane zostały jako cztery instytucje: prawo do autorstwa (art. L121-1), prawo do nienaruszalności treści i formy utworu – prawo do integralności utworu (art. L121-1, L121-5 oraz L121-9), prawo do decydowania o pierwszym udostępnieniu utworu (art. L121-2 i n.) oraz prawo do wycofania zgody na korzystanie lub publikowanie dzieła (art. L121-4). W doktrynie francuskiej można znaleźć również stanowiska, że tak określone uprawnienia osobiste stanowią przykład jednego ogólnego prawa autorskiego o charakterze osobistym³⁶, jednak zdaje się przeważać pogląd, że ustawodawca francuski wprowadził cztery takie uprawnienia³⁷. Natomiast jako uprawnienia o charakterze majątkowym wymieniane są: prawa do korzystania rozumianego jako prawo

³² E. Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht...*, s. 112; J. Kohler, *Das Autorrecht...*, s. 98.

³³ M. Rehinder, *Schweizerisches Urheberrecht*, Bern 2000, s. 37; V. Jänich, *Geistiges Eigentum – eine Komplementärserscheinung zum Sacheigentum?*, Tübingen 2002, s. 124–125; zob. również P. Recht, *La droit d'auteur: une nouvelle forme de propriété. Histoire et théorie*, Paris 1969, s. 51 i n.

³⁴ Francuska ustawa o prawie autorskim (kodeks): Code de la propriété intellectuelle z dnia 1 lipca 1992 r.

³⁵ Por. Art. L122-5, L122-6 ustawy francuskiej.

³⁶ A. Lucas, H. Lucas, *Traité de la propriété littéraire et artistique*, Paris 2001, s. 344–345; zob. również E. Wojnicka, *Ochrona autorskich dóbr osobistych*, Łódź 1997, s. 71; J. Ginsburg, *French Copyright Law: A Comparative Overview*, Journal of Copyright Society USA 1988–1989, no 26, s. 269 i n.; też, *The Concept of Authorship in Comparative Copyright Law*, DePaul Law Review 2002–2003, no 52, s. 1063.

³⁷ A. Lucas, H. Lucas, *Traité de la propriété littéraire et artistique*, Paris 2001, s. 344; zob. również M. Jankowska, *Autor i prawo do autorstwa*, Warszawa 2011, s. 266 i 267.

do wystawienia, odtworzenia oraz prawo do reprodukcji dzieła (art. L122–1 i n.). Ustawodawca francuski bardzo szczegółowo uregulował przejawy prawa do korzystania z utworu (wprowadzając m.in. szczegółowe okoliczności i zasady korzystania z prawa do reprodukcji czy prawa do odtwarzania poszczególnych utworów)³⁸. Zbliżona wydaje się regulacja szwajcarska³⁹, w której prawa osobiste autora określone zostały jako: prawo do autorstwa dzieła (art. 9 ustawy), prawo do decydowania o jego pierwszym udostępnieniu (art. 9 ust. 2) oraz prawo do integralności utworu (art. 11). Podobnie szczegółowo opisane zostały też autorskie prawa majątkowe (art. 10) z nawiązaniem do konkretnego zakresu potencjalnego korzystania z utworu (prawo do korzystania z utworu przez m.in. jego udostępnienie w druku, oferowanie utworu, rozpowszechnianie, udostępnianie publiczności, odtwarzanie itd.). Prawodawcy decydujący się na koncepcję dualistyczną praw autorskich określają zatem wyraźnie w ustawie te z katalogu uprawnień twórcy, które należy kwalifikować wyłącznie jako uprawnienia o charakterze majątkowym lub osobistym. Uprawnienia osobiste rozumiane są co do zasady jako nieprzenoszalne oraz nieograniczone czasowo (kodeks francuski: art. L121–1 oraz L123–1, dotyczący wyłącznie praw majątkowych; ustawa szwajcarska – art. 29, przy czym w systemie szwajcarskim prawa autorskie osobiste również wygasają z upływem 70 lat od śmierci twórcy). Z kolei prawa majątkowe mogą stanowić przedmiot obrotu, a także przechodzą wraz ze spadkiem na spadkobierców twórcy⁴⁰. W rozwiązaniach dualistycznych można też zauważyć pewną hierarchię uprawnień: na poziomie conceptualnym prawa osobiste przeważają nad majątkowymi – w odniesieniu do tych drugich prawodawcy wprowadzają pewne ograniczenia (czasowe i przedmiotowe, np. dozwolony użytek prywatny), natomiast w odniesieniu do praw osobistych – nie⁴¹. Konsekwencją takiej konstrukcji są daleko idące uprawnienia twórcy do ochrony jego interesów idealnych, niezależnie od

³⁸ Zob. np. art. L122–2–2, dotyczący przekazu satelitarnego, art. L122–5, dotyczący okoliczności, w których autor nie może sprzeciwić się korzystaniu z utworu, art. L122–6 i n., dotyczące korzystania z oprogramowania komputerowego.

³⁹ *Bundesgesetz über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte* z dnia 9 października 1992 r.

⁴⁰ V. Jänich, *Geistiges Eigentum...*, s. 125. Pewnym wyjątkiem jest tutaj ustawa francuska, która dopuszcza przeniesienie praw osobistych po śmierci twórcy, ale nie w pełnym zakresie, zob. E. Wojnicka, *Ochrona autorskich...*, s. 72.

⁴¹ M.T. Sundara Rajan, *Moral Rights or Economic Rights?* (w:) *Overlapping Intellectual Property Rights*, ed. N. Wilkof, S. Basheer, Oxford 2012, s. 219.

stanu faktycznego i ewentualnych uprawnień majątkowych nabywcy. Przeniesienie uprawnień majątkowych w tym ujęciu ma również charakter wyłącznie translatywny.

Jako model ochrony prawnoautorskiej o charakterze dualistycznym będą zatem określane takie rozwiązania, w których ochrona interesów majątkowych jest wyraźnie odseparowana od ochrony interesów idealnych. W akcie normatywnym powinny zostać wskazane enumeratywnie uprawnienia o charakterze majątkowym oraz osobistym, tak jak ma to miejsce we wzorcowym modelu francuskim. Katalog uprawnień osobistych autorskich nie jest jednoznacznie ustalony w koncepcji dualistycznej, jednak przeważają rozwiązania polegające na przyznaniu twórcy prawa do autorstwa (w szerokim znaczeniu), prawa do integralności utworu oraz prawa do decydowania o pierwszym jego udostępnieniu publiczności. Uprawnienia majątkowe określane są szczegółowo i w odniesieniu do konkretnych rodzajów eksploatacji utworu. Ponadto konsekwencją przyjęcia rozdzielności tych dwóch grup interesów w systemie szwajcarskim i francuskim jest wprowadzenie hierarchii uprawnień, w której przeważające znaczenie przypisywane jest ochronie interesów osobistych w stosunku do majątkowych. Konkluzja ta może być zweryfikowana również w systemie polskim, jeżeli zostanie wykazane, że ochrona praw osobistych będzie przeważać nad ochroną uprawnień majątkowych.

Na tym tle można przedstawić argumentację E. Ulmera, zwolennika koncepcji monistycznej prawa autorskiego⁴². Autor przedstawiał obrazowo prawo autorskie jako drzewo⁴³: korzeniami (czyli źródłem) prawa autorskiego są dwie grupy interesów (majątkowe i osobiste), z których wyrasta jeden pień (prawo)⁴⁴. Gałęziami i owocami są różnego rodzaju uprawnienia, które ze

⁴² E. Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht...*, s. 28–35.

⁴³ Stąd też często używa się w odniesieniu do jego koncepcji terminu „*Baumtheorie*” („teoria drzewa”), zob. E. Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht...*, s. 114–119; podsumowania dokonuje też A. Troller, *Immaterialgüterrecht...*, Band 1, s. 101–103 oraz 107, i C.R. Rigamonti, *Geistiges Eigentum...*, s. 67–72.

⁴⁴ E. Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht...*, s. 116, w oryginale: „Die beiden Interessengruppen erscheinen, wie bei einem Baum, als die Wurzeln des Urheberrechts, und dieses selbst als der einheitliche Stamm. Die urheberrechtlichen Befugnisse aber sind den Ästen und Zweigen vergleichbar, die aus dem Stamm erwachsen. Sie ziehen die Kraft bald aus beiden, bald ganz oder vorwiegend aus einer der Wurzeln”.

względem na pochodzenie mogą mieć charakter zarówno majątkowy, jak i osobisty⁴⁵. Te same uprawnienia, majątkowe oraz osobiste, mają się składać na jedno prawo autorskie tak jak dwie strony monety na jedną całość⁴⁶. Przeprowadzona przez niego analiza pozwala bowiem na wniosek, że każde rozpowszechnienie utworu bez zgody twórcy nie tylko narusza jego osobisty stosunek do utworu, lecz także „godzi w jego interesy majątkowe”⁴⁷, a każde niewłaściwe wykorzystanie utworu przez osobę, której przyznano nawet na podstawie umowy określone uprawnienia, może naruszać prawa osobiste autora⁴⁸. W konsekwencji prawo autorskie ma formę mieszaną, co rzutować musi na kształt całości regulacji⁴⁹. Niektórzy przedstawiciele literatury wskazują ponadto, że w tym modelu – w odróżnieniu od systemu dualistycznego – prawo autorskie nie jest rozumiane jako suma poszczególnych uprawnień, ale jako jednolita instytucja (pozycja) prawna (*Rechtsposition*) powstała wskutek działalności twórczej autora, która umożliwia uprawnionemu korzystanie z określonych ustawowo prerogatyw o mieszanym charakterze⁵⁰. Wskazuje się ponadto, że dopiero przez jednolity charakter uprawnień możliwe są pełna ochrona wszystkich interesów uprawnionego, a następnie konstruowanie ewentualnych wyjątków ustawowych lub poszczególnych konstrukcji normatywnych, za pomocą których twórca może wykonywać swoje prerogatywy⁵¹. Zdaniem niektórych taka konstrukcja zbliża konstrukcje ochronne prawa autorskiego do koncepcji własnościowej prawa autorskiego⁵².

⁴⁵ E. Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht...*, s. 116 (pkt 4).

⁴⁶ M.T. Sundara Rajan, *Moral Rights...*, Oxford 2012, s. 217; zob. też wyrok BGH z dnia 25 maja 1954 r. w sprawie IZR 211/53 *Leserbriege* (w orzeczeniu tym wskazano, że prawa osobiste stanowią z jednej strony wywodzącą się z ogólnego prawa osobistości wiązkę uprawnień, której celem jest ochrona idealnych interesów twórcy, z drugiej strony jednak związane są ściśle z aktem twórczym autora).

⁴⁷ Tamże, s. 114.

⁴⁸ Tamże, s. 114 i 115 (autor podaje przykład eksploatacji takiej, na jaką nie zgodził się w umowie autor).

⁴⁹ M. Rehinder, *Urheberrecht...*, s. 16.

⁵⁰ A. Troller, *Immaterialgüterrecht...*, Band 1, s. 102.

⁵¹ Tamże, s. 103.

⁵² E. Traple, *Ustawowe konstrukcje...*, s. 136.

We wzorcowym modelu monistycznym konstrukcje ochronne prawa autorskiego nie dzielą się na rozłączne uprawnienia osobiste i majątkowe⁵³. Niemniej jednak na płaszczyźnie normatywnej może dochodzić do wyraźnego odseparowania od siebie instytucji o charakterze majątkowym i osobistym⁵⁴. Przykładowo w niemieckiej ustawie, w § 12-14 UrhG, wskazane zostały uprawnienia twórcy o charakterze osobistym (*Urheberpersönlichkeitsrecht*), natomiast w § 15–24 ustawy – uprawnienia o charakterze majątkowym (*Verwertungsrechte*), mimo jednoznacznie przyjętego modelu monistycznego. Rzutuje to także na konstrukcję ochrony: naruszenie nie tylko obejmuje wkroczenie w monopol majątkowy, lecz także zagraża interesom osobistym autora⁵⁵. Rozdzielenie literalne w przepisach ustawy ma więc charakter kierunkowy i nie neguje koncepcji monistycznej⁵⁶. Ważną konkluzją jest jednak stwierdzenie, że w tym ujęciu ochrona strefy majątkowej i osobistej została zrównana⁵⁷. Równość uprawnień powinna obejmować również czas ich obowiązywania – czas trwania ochrony praw majątkowych i osobistych powinien wynosić dokładnie tyle samo w modelowym ujęciu⁵⁸. Cechą charakterystyczną tego rozwiązania jest również zagadnienie przenoszalności uprawnień. Koncepcja ta musiała się zmierzyć z problemem dopuszczalności rozporządzania uprawnieniami oraz roszczeniami o charakterze majątkowym⁵⁹, które nie jest możliwe dla prerogatyw ściśle powiązanych z osobą twórcy – w tym wypadku jednak dopuszczalne wydaje się upoważnienie innej osoby do ich wykonywania. Tę kwestię rozwiązano przez przyjęcie, że przeniesienie uprawnień majątkowych ma charakter konstytutywny. Przy twórcy pozostaje „źródło” (*Mutterrecht*) uprawnień nabywcy (*Tochterrecht*), a w razie wygaśnięcia umowy uprawnienia te „wracają” do podmiotu

⁵³ Wzorcowy model opracowany przez E. Ulmera, *Urheber- und Verlagsrecht...*, s. 114 i n.

⁵⁴ Tamże, w oryginale: „(d)ie Verwertungsrechte werden als vermögensrechtliche Befugnisse, die dem Schutz der materiellen Interessen dienen, den persönlichkeitsrechtlichen Befugnissen gegenübergestellt, durch die die ideellen Interessen der Urhebers gewahrt werden”.

⁵⁵ Tamże, s. 114; w odniesieniu do ustawy niemieckiej również A.-A. Wandtke (w:) *Urheberrecht*, ed. A.-A. Wandtke, Berlin–New York 2010, s. 13–14.

⁵⁶ A.-A. Wandtke (w:) *Urheberrecht...*, ed. A.-A. Wandtke, s. 14.

⁵⁷ Tamże, s. 114–115; M.T. Sundara Rajan, *Moral Rights...*, s. 217; A. Troller, *Immaterialgüterrecht...*, Band 1, s. 103 i n.

⁵⁸ A.-A. Wandtke (w:) *Urheberrecht...*, ed. A.-A. Wandtke; E. Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht...*, s. 115–116.

⁵⁹ E. Ulmer, *Urheber- und Verlagsrecht...*, s. 116.

uprawnionego⁶⁰. Taki kształt modelu monistycznego ma gwarantować jednolitość prawa autorskiego, a tym samym zabezpieczenie interesów podmiotu uprawnionego⁶¹. Nie jest także możliwe przeniesienie całości przysługujących twórcy uprawnień majątkowych do utworu, z wyłączeniem nabycia ich w ramach spadku przez spadkobierców po śmierci twórcy. Skoro bowiem twórcy przysługuje nierozzerwalne prawo autorskie o charakterze majątkowym i osobistym, przeniesienie całości uprawnień majątkowych mogłoby doprowadzić do oddzielenia ich od sfery osobistej, co w ujęciu monistycznym pozostaje w sprzeczności z paradygmatem prawa autorskiego.

System ochrony prawnoautorskiej będzie zatem określony jako model monistyczny, jeżeli uprawnienia o charakterze majątkowym oraz osobistym skonstruowane są na poziomie ustawodawczym jako nierozzerwalnie ze sobą połączone, ochrona obu konstrukcji w założeniu jest równa (lub zbliżona), a same uprawnienia mają charakter względnie symetryczny, z zastrzeżeniem, że w większości ustawodawstw ochrona praw majątkowych może w pewnym zakresie przeważać nad ochroną praw osobistych. Wynika to z możliwości konstytutywnego przeniesienia praw majątkowych na rzecz podmiotu trzeciego, który w ten sposób nabywa również legitymację czynną w zakresie sporów prawnoautorskich⁶². Należy również podkreślić, że w ujęciu monistycznym regulacja prawna może opierać się nawet na wyraźnym określeniu, które uprawnienia mają charakter majątkowy, a które osobisty. Pozostaje to jednak bez wpływu na całokształt rozwiązania, w którym zasadniczo naruszenie praw majątkowych będzie się wiązać z jednoczesnym bezprawnym wkroczeniem w sferę uprawnień osobistych twórcy. W literaturze polskiej monistyczny model ochronny określany był jako prawo autorskie podmio-

⁶⁰ Tamże; E. Traple (w:) *System Prawa Prywatnego*, t. 13, *Prawo autorskie*, red. J. Barta, Warszawa 2013, s. 133. Jak słusznie zwrócił mi w czasie dyskusji uwagę prof. R. Markiewicz, w systemie polskim również można doszukiwać się takiego „źródła” uprawnień, które zawsze pozostaje przy twórcy, skoro nawet po przeniesieniu całości autorskich praw majątkowych do utworu przy nim pozostają uprawnienia wynikające z nowo powstałych pól eksploatacji.

⁶¹ E. Traple (w:) *System Prawa Prywatnego*, red. J. Barta, s. 133.

⁶² Oznacza to zatem, że nabywca może podnosić roszczenia naruszenia praw autorskich (majątkowych) w odniesieniu do jakiegokolwiek osoby, która prawa takie naruszyła, nawet jeżeli naruszenie wymierzone jest przede wszystkim w prawa osobiste; M.T. Sundara Rajan, *Moral Rights...*, s. 217.

towe, prawnie chroniące całą pozycję prawną twórcy, stanowiące jednolity, szczególnie konstrukt prawny⁶³.

1.3. System anglosaski prawa autorskiego

Opisanie założeń dla konstrukcji ochrony prawnoautorskiej wymusza również odniesienie się do dyskusji, jaka miała miejsce w krajach systemu angloamerykańskiego w związku z obowiązkiem implementacji postanowień art. 6bis konwencji berneńskiej. Zagadnienie to należy jednak potraktować jako konstrukcję pomyślaną, której celem jest wyłącznie zobrazowanie najważniejszych różnic i założeń dotychczas opisywanych koncepcji prawa autorskiego.

Początkowo system anglosaski nie wprowadzał ochrony praw osobistych twórcy jak system kontynentalny, koncentrując się zamiast tego na zabezpieczeniu interesów ekonomicznych⁶⁴. System prawny Korony Brytyjskiej nie zawierał bowiem dokładnych postanowień regulujących sytuację prawną twórców, a odnosił się raczej do przywilejów drukarskich w związku z poniesionymi nakładami na stworzenie dzieła⁶⁵. Paradoksalnie jednak to na gruncie prawa anglosaskiego zapadło pierwsze orzeczenie w odniesieniu do praw osobistych – w roku 1769 w sprawie *Millar v. Taylor*⁶⁶ przyznano au-

⁶³ S. Grzybowski, *Ochrona osobista stosunku do dzieła po śmierci twórcy*, Kraków 1933, s. 90, 136; E. Traple (w:) *System Prawa Prywatnego*, red. J. Barta, s. 134.

⁶⁴ Opracowania historyczne rozwoju praw autorskich w kontekście rozróżnienia systemu anglosaskiego i systemu kontynentalnego przedstawiają m.in. S.P. Liemer, *How We Lost Our Moral Rights and the Door Closed on Non-Economic Values in Copyright*, The John Marshall Review of Intellectual Property Law 2005, no 5, s. 9–12; R.C. Bird, L.M. Ponte, *Protecting Moral Rights in the United States and the United Kingdom: Challenges and Opportunities Under the U.K.'s New Performances Regulations*, Boston University International Law Journal 2003, no 24, s. 220–227; W. Carroll, *Whose Ownership Is It Anyway? How We Came to View Musical Expression as a Form of Property*, University of Cincinnati Law Review 2004, no 72, s. 1427–1428 i cyt. tam literatura.

⁶⁵ Ch. Schwack, *Safeguarding Artistic Creation and the Cultural Heritage: A Comparison of Droit Moral between France and the United States*, Columbia-VLA Journal of Law & the Arts 1998, no 22, s. 381.

⁶⁶ Sprawa *Millar v. Taylor*, 98 Eng. Rep. 201 (K.B. 1769); zob. również S.P. Liemer, *How We Lost...*, s. 21–27; R. Deazley, *What's new about the Statute of Anne? or Six observations in search of an act* (w:) *Global Copyright. Three Hundred Years Since the Statute of Anne, from 1709 to Cyberspace*, ed. L. Bently, U. Suthersanen, P. Torrenmans, Cheltenham (UK) 2010, s. 28–29 i 31.

torowi taki zakres uprawnień, jaki dzisiaj odpowiada prawom osobistym⁶⁷. Mimo dość daleko idącej wykładni w tym wyroku brak jednak dowodów na to, aby późniejsze orzecznictwo stosowało tę koncepcję⁶⁸. Różnice w poziomie ochrony prawnoautorskiej systemu angloamerykańskiego i kontynentalnego pojawiły się podczas ustalania treści norm prawa międzynarodowego w zakresie ochrony praw autorskich. Wskutek nacisku państw europejskich (Francji, Belgii, Rumunii, a także Polski⁶⁹) do tekstu rzymskiego konwencji berneńskiej dodany został art. 6bis, zgodnie z którym niezależnie od majątkowych praw autorskich, a nawet po ich ustąpieniu, autor zachowuje prawo do dochodzenia autorstwa utworu, jak również prawo do sprzeciwiania się wszelkiemu zniekształceniu, okaleczeniu lub innej zmianie wspomnianego utworu, która mogłaby przynieść ujmę jego godności lub dobrej sławie⁷⁰. Prawna instytucjonalizacja praw osobistych stała się jednak główną przyczyną niechęci państw systemu anglosaskiego do przystąpienia do konwencji berneńskiej⁷¹.

Według niektórych jednak pierwsze judykaty związane z prawem autorskim osobistym można odnaleźć już w materiałach z XV w., S.P. Liemer, *How We Lost...*, s. 9–12.

⁶⁷ Lord Mansfield stwierdził m.in., że: „Because it is just, that an author should reap the pecuniary benefits of his own ingenuity and labour. It is just, that another should not use his name without his consent. It is fit that he should judge when to publish, or whether he ever publish. It is fit he should not only choose the time, but the manner of publication; how many; what volume; what print. It is fit, he should choose to whose care he will trust the accuracy and correctness of the impression; in whose honesty he will confide, not to foist in additions (...)”; zob. S.P. Liemer, *How We Lost...*, s. 25.

⁶⁸ Ch. Schwack, *Safeguarding Artistic Creation...*, s. 380; przeciwnie S.P. Liemer, *How We Lost...*, s. 27 i n.

⁶⁹ G. Dworkin, *The Moral Right of The Author: Moral Rights and the Common Law Countries*, Columbia-VLA Journal of Law and the Arts 1995, no 19, s. 231.

⁷⁰ W oryginalnym tekście angielskim postanowienie to brzmi następująco: „Independently of the author's copyright, and even after transfer of the said copyright, the author shall have the right to claim authorship of the work, as well as the right to object to any distortion, mutilation or other modification of the said work which would be prejudicial to his honour or reputation”. A.-M. Niżankowska, *Prawo do integralności utworu*, Warszawa 2007, s. 89; M. Barczewski, *Traktatowa ochrona praw autorskich i praw pokrewnych*, Warszawa 2007, s. 28.

⁷¹ P. Tackaberry, *Look What They Done to My Song, Ma; The songwriter's moral right of integrity in Canada and United States*, EIRP 1989, no 10, s. 23; zob. również W. Belanger, *U.S. Compliance with the Berne Convention*, George Mason Independent Law Review 1995, no 3, s. 373 i n. (zwłaszcza s. 398).

Zdaniem zdecydowanej większości krytyków tej regulacji w systemie angloamerykańskim nie jest dopuszczalna koherentna ochrona praw osobistych, a przynajmniej nie w takim zakresie, w jakim chronione są one w rozwiązaniu kontynentalnym. Przede wszystkim konstrukcje prawnoautorskie w tym systemie uzasadniane są głównie z punktu widzenia ekonomicznego⁷², a prawa do utworu powinny spełniać wszelkie kryteria umożliwiające skapitalizowanie ich i wprowadzenie do obrotu prawnego w tym celu, aby nakłady intelektualne i inwestycyjne poczynione w celu stworzenia i opracowania utworu mogły zostać w pełni zwrócone podmiotowi uprawnionemu. Zapoznanie się z treścią utworu za zgodą i zgodnie z wolą jego twórcy w założeniu miało bowiem powodować wyzbycie się swoistej „wiedzy twórczej” z utworem⁷³, w zamian za co podmiot uprawniony uzyskuje pozycję rynkową pozwalającą na swobodne gospodarowanie dziełem jako produktem. Zdaniem komentatorów takie uprawnienia jak wprowadzone w systemie francuskim mogłyby prowadzić do niechęci do nabywania uprawnień do utworu i dysponowania nimi, a w konsekwencji również do zaniku innowacyjności i konkurencyjności uczestników obrotu. Stanowisko to zgadza się zwłaszcza z sekcją wstępną brytyjskiego Copyright, Designs and Patent Act z 1988 r.⁷⁴, w którym prawo autorskie zostało określone jako prawo własności (*property right*)⁷⁵. Tym samym wprowadzenie konstrukcji prawnych, które umożliwiałyby „blokowanie” korzystania z utworu w sposób – zdaniem twórcy – niekorzystny lub nierzetelny, ale opłacalny ekonomicznie, prowadzi do wniosku, że instytucje te nie są koherentne z założeniami systemu anglosaskiego i jako takie nie powinny być implementowane⁷⁶. Ponadto system angloamerykański

⁷² L. Zemer, *Moral Rights: Limited Edition*, Boston University Law Review 2011, no 91, s. 1531; B.A. Lee, *Making Sense of „Moral Rights” in Intellectual Property*, Temple Law Review 2011, no 84, s. 78 i n.

⁷³ L. Zemer, *Moral Rights...*, s. 1531; A.-M. Niżankowska, *Prawo do integralności...*, s. 83.

⁷⁴ The Copyright, Designs and Patents Act 1988 z dnia 15 listopada 1988 r., Order 1989.

⁷⁵ A.-M. Niżankowska, *Prawo do integralności...*, s. 82.

⁷⁶ R.R. Kwall, *Copyright and the Moral Right: Is an American Marriage Possible?* Vand Law Review 1985, no 6, s. 23; C. Rigamonti, *Deconstructing Moral Rights*, Harvard International Law Journal 2006, no 2 (47), s. 352 i n. Na marginesie rozważań należy wskazać również na inne, wyrażone w tym kontekście, zapatrywanie opierające się na analizie historycznej rozwoju systemu anglosaskiego: w pierwszych latach republikańskich Amerykanie, z uwagi na niestabilne i niesatysfakcjonujące zabezpieczenie interesów o charakterze ściśle majątkowym, poświęcili większość swojego czasu na rozwój ekonomiczny (*the pursuit of economic prosperity*), natomiast Europejczycy ten sam czas spędzili czas na przyjemności doświadczania, tworzenia i promocji sztuki